

Наукове періодичне видання

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
ПУБЛІЧНОГО
ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА**

Науковий журнал

1 (06) 2014

ISSN 2306-9104

Наукове періодичне видання
***Актуальні питання публічного
та приватного права***

Науковий журнал

1 (06) 2014

Виходить шість разів на рік.

Редактор, коректор – Василенко Т.О.

Верстка-дизайн – Стельмашук Г.В.

Відповідальність за підбір, точність наведених на сторінках журналу фактів, цитат, статистичних даних, дат, прізвищ, географічних назв та інших відомостей, а також за розголошення даних, які не підлягають відкритій публікації, несуть автори опублікованих матеріалів. Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій. Матеріали публікуються в авторській редакції. Передрукування матеріалів, опублікованих в журналі, дозволено тільки зі згоди автора та видавця. Будь-яке використання – з обов'язковим посиланням на журнал.

Свідоцтво про державну реєстрацію: КВ №19416-9216Р від 25.10.2012 р.

Засновник журналу: ГО «Причорноморська фундація права»

© ГО «Причорноморська фундація права», 2014

© Автори наукових статей, 2014

© Дизайн, Стельмашук Г.В., 2014

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ..... 6

Бондар Н. А.
ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕЦЕПЦІЇ РИМСЬКОГО
ПРИВАТНОГО ПРАВА В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ ПОЛЬЩІ..... 6

Зуєва В. О., Шапенко Л. О.
РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЙ ПРАВА:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ..... 14

Ніколаєнко Н. В.
РОЗУМІННЯ ПРАВА У ТЕОРІЇ ЮРИДИЧНОГО СОЛІДАРИЗМУ ЛЕОНА ДЮГІ..... 20

РОЗДІЛ 2

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО..... 25

Гнатів К. В.
ПОПЕРЕДНЄ СУДОВЕ ЗАСІДАННЯ: ПОНЯТТЯ, МЕТА ТА ЗАВДАННЯ..... 25

Гриник Л. І.
САМОЗАХИСТ В СФЕРІ ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН 31

Єфіменко О. Р.
ДЖЕРЕЛА МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ..... 42

Іванченко А. П.
СПЕЦИФІКА ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ
АКЦІОНЕРНОГО ДОГОВОРУ В РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ..... 48

Котвяковський Ю. О.
ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ
ТРЕТЕЙСЬКОГО СУДУ В ПЕРІОД АНТИЧНОСТІ
ТА СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ..... 53

Кучерук Н. С.
ПОНЯТТЯ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ..... 59

Марченко О. М.
ВАЖЛИВІ ПИТАННЯ АВТОНОМНОСТІ АРБІТРАЖНОЇ УГОДИ..... 63

Петров Є. В.
ТЕОРІЯ ПРИВАТНОГО І ПУБЛІЧНОГО ПРАВА ТА ЇЇ ВПЛИВ
НА РЕФОРМУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ТА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА..... 68

Полтавцева А. С.
ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ КОНСОРЦІУМІВ 76

Романюк І. І.
ЗАКОНОДАВЧІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ
ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ
ТА ВІДМЕЖУВАННЯ ЙОГО ВІД СУМІЖНИХ ПОНЯТЬ..... 82

Шутко О. А.
ЗМІСТ ПОПЕРЕДНЬОГО ДОГОВОРУ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ..... 91

РОЗДІЛ 3

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО..... 100

Борщевська О. М.
КЛАСИФІКАЦІЯ СТРОКІВ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ..... 100

РОЗДІЛ 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

Бондар Н. А.,
*старший викладач кафедри державно-правових дисциплін та українознавства,
Сумський національний аграрний університет*

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕЦЕПЦІЇ РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ ПОЛЬЩІ

У статті досліджено ступінь впливу та процес рецесції римського права в правову систему Польщі в різні історичні періоди.

Ключові слова: рецесція римського права, правова система, романо-гермаська правова система.

В статье исследована степень влияния и процесс рецепции римского права в правовой системе Польши в разные исторические периоды.

Ключевые слова: рецепция римского права, правовая система, романо-гермаська правовая система.

In this article is analyzed the extent and impact of the process of reception of roman law in the Polish legal system in different historical periods.

Key words: reception of roman law, the legal system, roman-hermaska legal system.

Постановка проблеми. Останнім часом ми спостерігаємо за процесом зближення різних правових систем під впливом процесів глобалізації. Правова система будь-якої держави має свої національні, історичні, культурні особливості. У державах, де юридична наука склалась на основі римського права, правова система належить до романо-германського типу правових систем. Не є виключенням Польща, адже на формування її правової системи мали вплив римське, канонічне, французьке, австрійське, німецьке, російське та радянське законодавство в різні історичні епохи. Л.А. Луць до романо-гер-

манського типу відносить правові системи, що виникли, на Європейському континенті на основі канонічного та звичаєвого права і рецесції римського права [7, с. 54]. Як вірно зазначив В. Моддерман, «велике значення римського права не в тому, що воно в силу санкціонування законодавчих актів ставало чинним правом – це явища, які минають; значення римського права в тому, що ним насичена вся наша література, що воно впливало на розвиток нашого права і розширило наше юридичне мислення» [9, с. 5].

А.Х. Саїдов характеризуючи романо-германську правову сім'ю зазначає, що

вона має досить давню юридичну історію, склалася на основі вивчення римського права в італійських, французьких і німецьких університетах, що створили в XII-XVI ст. на базі Зводу законів Юстиніана загальну для багатьох європейських країн юридичну науку. Автор підкреслює, що відбувся процес, який отримав назву «рецепція римського права». При цьому спочатку ця рецепція носила доктринальні форми: римське право безпосередньо не застосовувалося, вивчалися його понятійний фонд, досить розвинута структура, внутрішня логіка, юридична техніка [13, с. 206].

Аналіз правової системи Польщі та вплив на неї норм римського права набуває особливого значення, адже ця країна є близьким сусідом України та можливим провідником євроінтеграційного процесу, що активно поширюється в національному правовому полі.

У зв'язку з вищезначеним в роботі аналізується вплив римського права на формування сучасної правової системи Польщі.

Актуальність теми зумовлена тим, що останнім часом активізувалися дослідження щодо поняття рецепції як вітчизняними так і зарубіжними науковцями, а от дослідження рецепції римського права в правовій системі Польщі майже відсутні. Зважаючи на це, особливого значення набувають наукові розвідки питань рецепції римського права для здійснення ідентифікації правової системи Республіки Польщі до романо-германського типу правової системи.

Мета дослідження. Стаття присвячена теоретико-правовому дослідженню поняття та змісту рецепції права, а також досліджена рецепція римського права у правову систему Польщі та його гармонізація відповідно до особливостей правової системи.

Досягнення поставленої мети опосередковує необхідність вирішення завдань такого спрямування: з'ясувати роль і значення римського права в правовій системі Польщі; проаналізувати характерні риси процесу рецепції римського права в правову систему Польщі в різні історичні епохи; з'ясувати ступінь впливу римського права на право сучасної Польщі, яке дасть змогу адекватно оцінити загальні закономірності, найвагоміші здобутки та ймовірні труднощі на шляху сучасного правотворення.

Стан дослідження. Питання рецепції та суміжних правових понять в теоретичному та історичному аспектах висвітлювались в наукових роботах українських та зарубіжних дослідників. Насамперед, це праці Ю. Бардаха, О. Бальцера, П.Г. Виноградова, В. Володкевича, Д.В. Дождева, А. Дебінського, З.П. Мельник, В. Модермана, С.А. Муромцева, Ю.М. Оборотова, І.О. Покровського, Є.О. Харитонова й ін.

Виклад основних положень. Римське право є унікальним явищем в юриспруденції внаслідок особливої ролі в правовій системі людства. Воно пережило свій народ і стало фундаментом для розвитку багатьох правових систем країн Європи, завдяки рецепції римського права. Відомий польський романіст Вітольд Володкевич вважав, що «римське право є одним з тих елементів класичної культури, які найбільшою мірою вплинули на сучасний світ. Воно тісно пов'язане з суспільним і економічним устроєм Стародавнього Риму і в той же час багатий універсальними елементами, які застосовуються в інших умовах. Вплив римського права на формування сучасних правопорядків нескінченно більший, ніж у будь-якого іншого стародавнього права. Інститути, юридичні конструкції і поняття, розроблені римлянами, мали вплив на всю історію права. Римське право пережило державу,

в якій воно сформувалося. Під покровом римського права розвинулися національні правові системи Європи від середньовіччя до наших днів» [1].

Сам термін рецепція походить від латинського слова «*receptio*», тобто «прийняття» або «запозичення». Поняття рецепції використовується у різних галузях. У науковому обігу термін з'явився в другій половині XIX століття. Основоположником вважається німецький правознавець та історик К.Ф. Савін'ї, один із засновників історичної школи права. У своїх працях він доводить думку, що римське право продовжувало діяти з часів падіння Західної Римської імперії – 476 р. до XI ст. в більшості країн Європи в звичаях, законах та роботах середньовічних юристів, на відміну від його сучасників, які стверджували, що рецепція римського права почалася з XI-XII ст.

У юридичній енциклопедії за редакцією Ю.С. Шемшученка під рецепцією права розуміють – відродження, сприйняття ідей, принципів та положень системи права минулих епох новою системою права [19, с.532].

О.А. Підпригора та Є.О. Харитонов під рецепцією розуміють його відродження, сприйняття духу, ідей і головних засад та основних положень тією чи іншою цивілізацією на певному етапі її розвитку в контексті загального процесу циклічних ренесансів. Мета і кінцевий результат рецепції – створення на існуючій базі чогось нового у сфері культури, права тощо [14, с. 130].

Рецепція – це запозичення, асиміляція будь-яким суспільством чужих культурних моделей – таке визначення давав польський правник Ю. Бардах [17, с. 264].

З.П. Мельник досліджує рецепцію права як однобічний, добровільний процес запозичення, сприйняття і подальшого пристосування до умов певної країни більш

розвинутого права, створеного в інший момент часу або в іншій державі, з метою вдосконалення та поліпшення дії власної правової системи. На основі здійсненого авторкою аналізу, правову рецепцію потрібно розуміти як складний процес, який не зводиться до механічного перенесення певних нормативних положень, а включає й подальше засвоєння і використання ідей, принципів, інститутів тощо правової системи інших часів та інших народів; добровільне запозичення, а не примусове; свідоме запозичення; однобічне запозичення; запозичення, що відбувається за ініціативи суб'єкта – рецепієнта; запозичення, що є можливим в рамках взаємодії більш-менш однорідних правових систем [8, с. 9-10].

Досліджуючи вплив римського права на національне право країн, можна виділити наступні групи:

- країни з безпосередньою рецепцією норм римського права: Італія, південь Франції, Іспанія;
- країни з сильним впливом римського права: Німеччина, Австрія, Нідерланди;
- країни з обмеженою рецепцією римського права, яка відбувається шляхом запозичення ідей та норм римського права не безпосередньо з першоджерел, а через ті системи, де рецепція відбулась раніше: північна Франція, Польща, Угорщина, Україна, Росія;
- країни, які не зазнали значного впливу римського права: Англія і Ірландія.

З огляду на те, що рецепція римського права є складним явищем, виділяють декілька етапів цього процесу. Початок рецепції в Західній Європі датується кінцем XI – початком XII ст. Значну роль у відродженні класичного римського права відіграв Болонський університет, в якому працював Ірнерій (1055-1130) найвідоміший знавець римського права. Ним була ство-

рена школа римського права, яка отримала назву глосаторів. Короткі зауваження щодо незрозумілих місць норм римського права, які виносились на полях, отримали назву – глоса. У Ірнерія було багато учнів і послідовників, які продовжили його справу. У XII столітті з'являються, так звані постглосатори, предметом їх досліджень та коментування були вже не римські джерела, а глоси попередників.

Питання впливу римського права на правову культуру та систему Польщі є спірним питанням серед польських науковців. Водночас потрібно мати на увазі, що така рецепція не була неперервною і мала багатозарову структуру, пов'язану, зокрема, з впливом правових систем різних держав, адже польські землі знаходились під впливом європейських держав в різні історичні періоди.

В епоху ранньофеодальної монархії, а саме з X до першої половини XIV ст. в Польщі переважав правовий звичай, тому рецепція римського права не призвела до забуття національних традицій. Вона визнавалась лише способом створення нової національної правової системи. Важливим чинником для запозичення римського права стало прийняття християнства в 966 р. за правління Мешка I. А. Дебінський зазначає, що саме цей факт сприяв тому, що Польща підпала під вплив латинської цивілізації (західно-європейської), на відміну від інших східних слов'ян, які стали віруючими східної церкви і життя яких регулювалося відповідно до візантійського права. Прийняття християнства спричинило прихід духовенства, яке отримало освіту відповідно до канонічного права і римського права поза межами Польщі [4].

Рецепція норм римського права в правову систему Польщі розпочалося в більш пізній історичний період, а саме з XIII сто-

ліття. Багато в чому воно йшло через Німеччину, але агресивна політика німецьких феодалів ускладнювала цей процес. Б.Й. Тищик, називає у XIII ст. три основні системи: польське земське право (звичаєве), німецьке та канонічне право [16, с. 121].

Той факт, що Польща була обізнана в римському праві цього періоду підтверджують рукописи Вінцента Кадлубека (1150/1160-1223), польського літописця і краківського єпископа. Інформації про нього збереглося не багато, але відомо, що він навчався або в італійському, або французькому університеті, а отже вивчав римське право. Хроніка В. Кадлубека, писана перед 1207 р. на основі хроніки Галла Аноніма (прим. автора – польський літописець (113-117 рр. н.е.)), усних свідчень, документів, власних авторських спостережень, складається з чотирьох книг, в яких ідеться про події від найдавніших часів до 1202 р [16, с.64]. Описуючи історію Польщі В. Кадлубек використовував термінологію і цитував римське право, а також не втрачав можливості «похвалитися знанням римського законодавства» [4].

В 1364 р. за правління Казимира Великого в Кракові було відкрито університет, який діє і зараз. Спочатку цей університет був заснований на моделі університету Болоньї та мав широку автономію та привілеї. В ньому діяло три відділення – вільних наук (гуманітарний), медицини та права, де готували фахівців, яких потребувала королівська адміністрація для несення служби і виконання дипломатичних обов'язків. З 11 створюваних, під патронатом корони, кафедр – п'ять були віддані римському праву і три праву канонічному. На жаль, вони не були заповнені та не почали працювати, адже не було відповідних фахівців з римського права. Викладання римського права почалося не раніше 1518

року. Перша кафедра римського права була створена в 1533р. єпископом Петром Томіцкі (1523-1536), випускником Болонського університету [4].

Після смерті Казимира Великого університет занепадає і лише в 1400 році він відновлює свою діяльність. Королева Ядвіга домоглася відкриття теологічного факультету та після своєї смерті залишила великий спадок на розвиток навчального закладу. З XVII ст. за Краківським університетом закріпилася назва Ягеллонського.

З середини XIII століття на польських землях стало поширюватись німецьке право. Основним джерелом якого був збірник «Саксонське зеркало». На його базі було створене магдебурзьке, хелмінське, любекське право [16, с.117]. У праві міст Магдебурзьке право дозволяло звертатися до римського права як до допоміжного ресурсу, його статус визначався потребами товарної та грошової економіки.

Проникнення римського права в правову систему Польщі потребувало певної підготовки і здійснювалося через середньовічні університети та через діяльність католицької церкви. У ранньофеодальній Польщі канонічне право застосовували досить широко. Канонічне право – це комплекс правових норм, створений духовенством для регулювання внутрішнього життя та зовнішніх стосунків з державою, суспільством тощо [16, с.117]. Наприклад, існували наступні збірки канонічного права – Троїстий збірник, кінець XI ст., який складався з трьох частин – папські декрети, постанови соборів та витяги римського права та судові рішення, або Декрети Григорія IX, зібрані й опрацьовані у п'яти книгах і надіслані 1234 р. університетам Болоньї та Парижа. Як бачимо, норми канонічного права в тій чи іншій мірі перетиналися з нормами римського права.

На думку Ф. Морошкина, католицький характер римського права вбачається в постійній потребі римської церкви разом з християнським вченням розповсюджувати римську юриспруденцію. У Польщі духовенство намагалося ввести римське право проти бажання польського дворянства. Причина цього явища досить очевидна: духовенство по суті своїй є стан католицький, тоді як дворянство всюди передус розкриттю вселенського характеру законодавства [10, с. 7].

Правління Казимира Великого характеризувалося початком процесу кодифікації права, але він не був завершений. Цю роботу продовжив великий коронний канцлер Ян Ласький. В 1506 році був складений звід діючого права, який складався з поточних статутів королів та інших актів, текстів «Саксонського зеркала», магдебурзького права, короткого викладу римського права.

В 1569 році була укладена Люблінська унія за якою Велике князівство Литовське і Королівство Польське об'єднуються реальною унією у Річ Посполиту. На право Польщі в цей період відчутний вплив мали Статути Великого князівства Литовського 1529, 1566 та 1588 р.р. Ці статuti охоплюють майже всі ділянки права: державного, цивільного, воєнного, кримінального, земельного, сімейного, судочинства та деяких інших. Щодо впливу римського права, потрібно погодитись з думкою П.П. Музиченко, що склад кодифікаційних комісій по створенню Статутів 1566 і 1588 років, говорив про те, що знавці римського права займали в них провідне місце (Доманівський, Наркусій, Островецький, Ротундус, Роїзій). Зокрема, віленський вїт Августин Ротундус, доктор Віттенберзького університету був не тільки юристом, а й істориком. Прихильник римського права, він висував пропозиції щодо уніфі-

кації правової термінології і судочинства лише тільки на основі римських законів. Факт присутності в складі комісії знавців римського права був достатнім для того, щоб внести в законодавство Великого князівства Литовського поняття, запозичені з римського права [11]. Дійсно аналізуючи структуру Литовського статуту 1566 року, можна зробити висновок, що вона подібна до Кодексу Юстиніана. Третій Литовський статут діяв майже до 1840 року.

Отже, римське право в середньовічній Польщі не зазнало прямої рецепції римського права, але завдяки нормам канонічного права, а пізніше статутам Великого князівства Литовського в правовій системі Польщі почали застосовувати юридичні конструкції, терміни притаманні римському праву. У Польщі XV – XVI ст. вплив римського права відображався, насамперед, у галузі цивільного та сімейного права. Можна припустити, що норми римського права були поширені в середньовічній Польщі, але вони були відомі обмеженим колам найбільш освічених людей.

В XVIII ст. Польща втрачає незалежність і її правова система підпадає під вплив австрійського, німецького та російського права.

XIX століття називають періодом другого відродження римського права завдяки процесам кодифікації законодавства. Для Польщі цей період характеризується насадженням права окупантів, а саме Цивільного кодексу Австрії 1811р., Цивільного кодексу Німеччини, окрім того відбулося запозичення французького законодавства, а саме так званого Кодексу Наполеону, який почав діяти з 1 травня 1808 року. Розпорядженням міністра юстиції Фелікса Лубенського були також введені Цивільний процесуальний кодекс та Торговий кодекс від 1807 року. Німецькі компаративісти К. Цвайгерт та Х. Кьотц ви-

значали, що Цивільний кодекс 1804 року не тільки став ядром французького цивільного права, а й послужив класичним зразком для кодифікації приватного права всієї романської правової сім'ї [18, с. 153]. Кодекс, як і римське класичне право, містить чіткі, лаконічні формулювання, написаний простою мовою. Вирішуючи окремі питання права, зокрема права власності, договору, позовів, кодекс прямо повторює римське класичне право. Під час завойовницьких воєн кодекс поширювали по всій Європі, він став частиною законодавства Польщі. Спочатку, звісно, він сприймався з недовірою, адже польська шляхта боялася відміни кріпосного права, а католицьке духовенство виступило проти світських принципів сімейного права. Згодом Кодекс Наполеона досить швидко увійшов та закріпився в праві Польщі, як частина національного законодавства.

Отже, введення Кодексу Наполеона на польських землях позитивно оцінюється в польській історико-юридичній літературі та вважається, що Кодекс вніс значний вклад у розвиток польського цивільного права.

Кінець XIX початок XX ст. Польща мала кілька університетських центрів римського права. В 1919 році була створена кодифікаційна комісія з метою створення нової єдиної системи. У складі комісії був голова, три заступники і 40 членів. Для роботи були створені секції, які мали право залучати відповідних фахівців. Роботу над уніфікацією внутрішньої системи права завершили щодо кримінального матеріального та процесуального права, міжнародне приватне, авторське, патентне, вексельне, торгове право та інші. В 1933 був прийнятий Зобов'язальний кодекс з елементами запозичення австрійського та французького права. Тобто до початку Другої світової війни спроба кодифікації

основних інститутів цивільного права не була доведена до кінця. Такі галузі, як загальна частина цивільного права, речове право, шлюбно-сімейне та спадкове право були уніфіковані лише після війни.

Після Другої світової війни римське право зберегло загальнообов'язковий характер, як університетська дисципліна, але будувалася нова система приватного права заснована на Радянській Соціалістичній моделі, як результат в 1964 році був прийнятий Цивільний кодекс, який складався з 4 частин: загальні положення, власність та речові права, зобов'язання та спадкове право. Досліджуючи загальні положення кодексу можна відстежити вплив римського права, наприклад, у розумінні власності, як права володіння, користування та розпорядження майном; речі поділялися на рухомі та нерухомі тощо.

У пострадянському просторі необхідність вивчення і викладання римського права на порядок денний постало у зв'язку з тією обставиною, що радянська правова система не визнавала інститут права приватної власності, індивідуальний правовий інтерес особи, як суб'єкта права, що відбилися на правосвідомості та правовій культурі радянського суспільства. Отже, радянські джерела права обходили стороною регуляцію багатьох інститутів приватного права, вважаючи їх пережитками капіталістичного суспільства.

В сучасній правовій системі особливо відчутний вплив римського права в особистому, зобов'язальному, майновому праві та цивільному судочинстві. Зі зміна-

ми та поправками діє Цивільний кодекс, схвалений законом парламенту від 23 квітня 1964 р. (набув чинності 1 січня 1965 р.).

В 1999 році 86 правових максим були розміщені на фасаді Верховного Суду у Варшаві, як підтвердження універсальності римських правових норм.

Висновки. Багатовікова історія вивчення і викладання римського права придбала найбільшу актуальність в наші дні, тим більше, що багато інститутів римського публічного та приватного права адаптувалися в законодавстві цілого ряду європейських цивілізацій. На нашу думку, Польща не зазнала прямого впливу римського права, але воно мало істотний вплив на формування сучасної правової системи. Елементи канонічного та римського права починають проникати в цивільно-правовий устрій вже в XII – XIII ст. Рецепція римського права на рівні правової системи здійснювалася декілька разів, як правило, через нормативно-правові акти інших держав. Особливість рецепції римського права полягає в тому, що воно зазнавало кількашарового опрацювання на рівні юридичної науки, за раз як університетський предмет римське право є постійно складовою юридичної освіти. Сформувавшись на ґрунті власного звичаєвого й римського приватного права, польське право не мало історичної можливості послідовно розвиватися в межах самостійної національної правової системи, а стало прикладом інтеграційного утворення на основі поєднання національного права та інших елементів, серед яких вагоме місце займає римське право.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Володкевич В. Историческая обусловленность интеграции частного права в Европейском союзе [Електронний ресурс] / В. Володкевич. – Режим доступа : <http://www.dirittoestoria.it/iusantiquum/articles/Wolodkiewicz>
2. Wołodkiewicz Witold 200 lat Kodeksu Napoleona w Polsce – od nienawiści do miłości [Електронний ресурс] / Witold Wołodkiewicz. – Режим доступа : <http://palestra.pl/index.php?go=artykul&id=2587>
3. Дьяков В.А. Краткая история Польши. С древнейших времен до наших дней/ В.А. Дьяков. – М.: Наука, 1993. – 528 с.

4. Dębiński Antoni, Geneza, filozofia i międzynarodowy kontekst prawa polskiego. Rozdział I. Prawo rzymskie a kultura prawna w Polsce [Електронний ресурс] / Antoni Dębiński. – Режим доступу : <http://www.gandalf.com.pl/files/products/text/325610.pdf>
5. Зашкільняк Л.О. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів/ Л.О. Зашкільняк, М.Г. Крикун – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2002. – 752 с.
6. Ливанцев, К. Е. История государства и права феодальной Польши XIII – XIV вв. / К. Е. Ливанцев / Ленинградский государственный университет им. А. А. Жданова ; Отв. ред. В. В. Мавродин. -Л. :Изд-во ЛГУ, 1958. – 159 с.
7. Луць Л.А. Сучасні правові системи світу: Навч. посіб./ Л.А. Луць.– Л.: Юрид. ф-т. Львівського національного університету ім. І.Франка, 2003.– 234 с.
8. Мельник З.П. Рецепція права як засіб вдосконалення правової системи (теоретико-правовий аспект). автореф. дис. ... канд. юрид. наук. : 12.00.01/ З.П. Мельник; Київський нац. Ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2009. – 20 с.
9. Моддерман В. Рецепция римского права / В. Моддерман / пер. с нем. А. Каминка под ред. Н.Л. Дювернуа. – СПб., 1888. – 116с.
10. Морошкин Ф. Кафолический дух Римского Права / Ф. Морошкин. – Москва, Университетская типография, 1835. – 64с.
11. Муzyченко П.П. Рецепция римского права в статутах Великого княжества Литовского [Электронный ресурс] / П.П. Муzyченко. – Режим доступа : http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/29534/1/19_%D0%9C%D1%83%D0%B7%D1%8B%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf
12. Муромцев С. А. Рецепция римского права на Западе/ С.А. Муромцев. – М., 1886. – 150 с.
13. Саидов А.Х. Сравнительное правоведение (основные правовые системы современности): Учебник / Под ред. В.А. Туманова. – М., Юристъ, 2003. – 448 с.
14. Підпригора О.А. Римське право/ О.А. Підпригора, Є.О. Харитонов. – Київ: Юрінком Інтер, 2006. – 512с.
15. Порівняльне правознавство: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / С. П. Погребняк, Д. В. Лук'янов, І. О. Биля-Сабадаш та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. – Х. : Право, 2011. – 272 с.
16. Тищик Б.Й. Польща: історія державності і права (X – початок XXI ст.) / Б.Й. Тищик. – Львів: Світ, 2012.– 512с.
17. Томсинов В.А. О сущности явления, называемого рецепцией римского права [Електронний ресурс] / В.А. Томсинов. – Режим доступу: <http://tomsinov.com/IGPZS/reception.pdf>
18. Цвайгерт К. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права: В 2-х тт./ К. Цвайгерт, Х Кётц – Том I. Основы: Пер. с нем. – М.: Междунар. отношения, 2000. – 480с.
19. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 2003. – Т. 5: П – С. – 736 с.